

บทความวิชาการ

“เทคนิคการเขียนตำราวิชาการเพื่อขอผลงานสำหรับอาจารย์ใหม่ : แนวปฏิบัติที่ดีเพื่อนำไปใช้ผลิตหนังสือหรือตำรา”

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ศรีดี

หลักสูตรนวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

caasssup@yahoo.com

การเขียนหนังสือหรือแต่งตำรา ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญในของอาจารย์ เพื่อจะได้เรียบเรียงความคิดและองค์ความรู้ในศาสตร์ที่เชี่ยวชาญในการนำไปใช้ประกอบการสอนและการเผยแพร่งานทางวิชาการ และเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ อาจารย์ต้องมีหนังสือหรือตำราที่แต่งขึ้นในการนำไปขอผลงานตามลำดับ ตั้งแต่ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ต่อไป

บทความนี้ได้นำเสนอปฏิบัติที่ดีเพื่อนำไปใช้ผลิตหนังสือหรือตำรา จากการจัดกิจกรรมบริการวิชาการเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2565 โดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์ ท่อแก้ว เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงรูปธรรม และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ศรีดี วิทยากรที่ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเขียนหนังสือทางวิชาการ สำหรับหลักการที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติขอเสนอตามหัวข้อดังนี้

1.การเลือกประเภท : เขียนตำรา หรือ หนังสือ

ก. ตำรา

นิยามหรือความหมายของ “ตำรา”

ตำรา เป็นงานวิชาการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งวิชา หรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชา ซึ่งเกิดจากการนำข้อค้นพบจากทฤษฎีจากงานวิจัยของผู้ขอ หรือความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าศึกษา มาวิเคราะห์ สังเคราะห์รวบรวม และเรียบเรียง โดยมีมีโนทัศน์ที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็น แกนกลาง ซึ่งสัมพันธ์กับมีโนทัศน์ย่อยอื่นอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพ สัมพันธภาพและ สาระดีตามหลักการเขียนที่ดี ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการ และให้ความรู้ใหม่ อันเป็นความรู้สำคัญที่มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวงการวิชาการนั้น ๆ เนื้อหาสาระของตำรา ต้องมีความทันสมัยเมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้ขอยื่นเสนอขอ กำหนด ตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้ ผู้ขอ กำหนดตำแหน่ง จะต้องระบุวิชาที่เกี่ยวข้องของในหลักสูตรที่ใช้ตำราเล่มที่เสนอขอตำแหน่งทางวิชาการด้วย

ในทางวิชาการที่เป็น "ตำรา" นี้ อาจได้รับการพัฒนาขึ้นจากเอกสารคำสอนจนถึงระดับที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งผู้อ่านอาจเป็นบุคคลอื่นที่มีใจผู้เรียนในวิชานั้น แต่สามารถอ่านและทำความเข้าใจในสาระของตำรานั้นด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องเข้าศึกษาในวิชานั้น แต่มีข้อสังเกตที่สำคัญคือ หากผลงานทางวิชาการที่เคยเสนอเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอนไปแล้ว จะนำมาเสนอเป็นตำราไม่ได้ เว้นแต่จะมีการพัฒนาจนเห็นได้ชัดว่าเป็นตำรา

รูปแบบของตำรา

เป็นรูปเล่มที่ประกอบด้วยคำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง การอธิบายหรือการวิเคราะห์ การสรุป การอ้างอิง บรรณานุกรม และดัชนีค้นคว้า ทั้งนี้ควรมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและครบถ้วนสมบูรณ์ การอธิบายสาระสำคัญมีความชัดเจน โดยอาจใช้ข้อมูล แผนภาพ ตัวอย่าง หรือกรณีศึกษาประกอบจนผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจในสาระสำคัญนั้นได้โดยเบ็ดเสร็จ

การเผยแพร่ตำรา

การเผยแพร่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการประเมิน โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer reviewer) ที่มาจากหลากหลายสถาบัน ดังนี้

1. การเผยแพร่ด้วยวิธีการตีพิมพ์ หรือ
2. การเผยแพร่โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น การเผยแพร่ในรูปแบบของซีดีรอม e-learning online learning

3. การเผยแพร่เป็น e-book โดยสำนักพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับ การเผยแพร่ดังกล่าวนี้จะต้องเป็นไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรเท่านั้น จำนวนพิมพ์เป็นดัชนีหนึ่งที่อาจแสดงการเผยแพร่อย่างกว้างขวางได้ แต่อาจใช้ดัชนีอื่นวัดความกว้างขวางในการเผยแพร่ได้เช่นกัน

ข. หนังสือ

นิยามหรือความหมายของ “หนังสือ”

เป็นงานวิชาการที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยมโนทัศน์หลักที่เป็นแกนกลางและมโนทัศน์ย่อยที่สัมพันธ์กัน มีความละเอียดลึกซึ้ง ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการ ให้ทัศนะของผู้เขียนที่สร้างเสริมปัญญา ความคิด และสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการให้แก่สาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาของหนังสือไม่จำเป็นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรหรือของวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร และไม่จำเป็นต้องนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง เนื้อหาสาระของหนังสือต้องมีความทันสมัยเมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้เขียนเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ หากผลงานทางวิชาการที่เคยเสนอเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอนไปแล้ว จะนำมาเสนอเป็นหนังสือไม่ได้

รูปแบบของหนังสือ

เป็นรูปเล่มที่ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง การวิเคราะห์ การสรุป การอ้างอิง บรรณานุกรม และดัชนีค้นคว้าที่ทันสมัยและครบถ้วนสมบูรณ์ โดยอาจมีข้อมูล แผนภาพ ตัวอย่าง หรือกรณีศึกษาประกอบด้วยก็ได้ ตามรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1. เป็นงานที่นักวิชาการเขียนทั้งเล่ม (authored book) คือเอกสารที่ผู้เขียนเรียบเรียง ขึ้นทั้งเล่มอย่างมีเอกภาพ มีรากฐานทางวิชาการที่มั่นคง และให้ทัศนะของผู้เขียนที่สร้างเสริมปัญญา ความคิด และสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการ

2. เป็นงานวิชาการบางบทหรือส่วนหนึ่งในหนังสือที่มีผู้เขียนหลายคน (book chapter) โดยจะต้องมีความเป็นเอกภาพของเนื้อหาวิชาการ ซึ่งผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจ ในสาระสำคัญนั้นได้โดยเบ็ดเสร็จในแต่ละบท และเป็นงานศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบ มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิทยาอันเป็นที่ยอมรับจนได้ข้อสรุปที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือนำไปประยุกต์ใช้ได้

กรณีทีในแต่ละบทมีผู้เขียนหลายคน จะต้องระบุบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนอย่างชัดเจน จำนวนบทที่จะนำมาแทนหนังสือ 1 เล่ม ต้องมีจำนวนอย่างน้อย 5 บท และมีจำนวนหน้ารวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 80 หน้า โดยเนื้อหาสาระของบทในหนังสือ ทั้ง 5 บท จะต้องไม่ซ้ำซ้อนกันและอยู่ในขอบข่ายสาขาวิชาที่เสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้ อาจอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกันหรือหลายเล่มก็ได้ และสำหรับการประเมินคุณภาพ จะต้องประเมินคุณภาพโดยรวมทั้งหมด

การเผยแพร่หนังสือ

เผยแพร่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการประเมิน โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer reviewer) ที่มาจากหลากหลายสถาบัน การเผยแพร่ทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การเผยแพร่ด้วยวิธีการตีพิมพ์
2. การเผยแพร่โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ การเผยแพร่ในรูปแบบของซีดีรอม
3. การเผยแพร่เป็น e-book โดยสำนักพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับ การเผยแพร่ดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยจำนวนพิมพ์เป็นดัชนีหนึ่ง ที่อาจแสดงการเผยแพร่อย่างกว้างขวางได้ และอาจใช้ดัชนีอื่นวัดความกว้างขวาง ในการเผยแพร่ได้เช่นกัน

กรณีที่ได้มีการพิจารณาประเมินคุณภาพของหนังสือแล้วไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ ก.พ.อ. กำหนด การนำหนังสือ นั้นไปแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาในหนังสือเพื่อนำมาเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการครั้งใหม่ สามารถกระทำได้ แต่ให้มีการประเมินคุณภาพหนังสือที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขนั้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ระยะเวลาและแหล่งการเผยแพร่ ตำราและหนังสือ

ทั้งการเผยแพร่ด้วยการตีพิมพ์ เผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือเป็น e-book ทั้ง 3 วิธีข้างต้น ต้องมีระยะเวลาในการเผยแพร่อย่างน้อย 4 เดือน หากเป็นตำราต้องใช้ในการเรียนการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ภาค การศึกษา ส่วนแหล่งการเผยแพร่ อาจทำได้ด้วยการส่งตำราหรือหนังสือไปยังห้องสมุดในสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในศาสตร์เดียวกับตำราหรือหนังสือนั้น หรือการวางจำหน่ายทั้งในระบบออฟไลน์และออนไลน์ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถทำได้

ในภาพรวม การแต่งตำราหรือหนังสือเป็นงานสำคัญที่อาจารย์ควรตั้งเป้าหมายในการทำหน้าที่ของการเป็นอาจารย์ การเริ่มต้นควรค้นหาตัวตนที่เชี่ยวชาญในศาสตร์ใด อาจจะพิจารณาจากวิชาที่สอน ความสนใจที่สามารถสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนางาน นอกจากนี้ ยังสามารถนำผลหรือข้อค้นพบจากงานวิจัยที่ทำไว้ นำไปเชื่อมโยงด้วยการบูรณาการสู่ตำราหรือหนังสือที่แต่งได้

การแต่งตำราอาจจะมีข้อจำกัดบางประการ เช่น จุดเริ่มต้น ที่ต้องนำงานวิชาการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งวิชา หรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชา ประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าศึกษา มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียง โดยมีโมโนทัศน์ที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็นแกนกลาง ดังนั้น ข้อเสนอแนะในเบื้องต้นสำหรับอาจารย์ใหม่ อาจจะเริ่มจากการแต่งหนังสือก่อน ซึ่งค่อนข้างมีอิสระทางความคิด เนื่องจากการแต่งหนังสือนั้นไม่จำเป็นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรหรือของวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตร และไม่จำเป็นต้องนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง เพียงแต่ต้องทำให้นิเวศของหนังสือมีความทันสมัยและอยู่ในความสนใจของผู้ที่อยู่ในวงวิชาการในช่วงเวลานั้นๆ เช่น การสื่อสารการตลาดบนตึกตอก หรืออาจเป็น

ประเด็นเนื้อหาที่เป็นที่สนใจโดยตลอดก็ได้ เช่น เรื่องกลยุทธ์การสื่อสาร หลักและทฤษฎีการสื่อสาร การสร้างความนิยมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

บรรณานุกรม

วิทยากร ท่อแก้ว.(2565). “เทคนิคการเขียนตำราวิชาการเพื่อขอผลงานสำหรับอาจารย์ใหม่”

(เอกสารประกอบการบรรยาย,สิงหาคม 2565).

Kadavy,David.(2018).How to Write a Book. (e-book).